

Budai István

Mi és miért fontos Horváth-Lindberg Judit tanulmányában?

A tanulmány eredetileg 8 éve készült, de aktualitása máig semmit sem változott, sőt a visszatekintés mindenképp időszerű. Másfelől a hazai viszonyainkat is jól ismerő szerző svédországi tapasztalatait elemezte és osztotta meg. A szociális munka jelen valóságából kitekintve a külföldről való szemlélésnek pedig előnye, hogy az újabb és újabb szempontokat adhat a folyamatok és összefüggések pontosabb meglátásához, alaposabb megértéséhez.

A dolgozat látszólag a terepen folyó gyakorlati képzés és a tereptanárság kérdéseiről szól, ugyanakkor problematikája és gondolatai igen széles skálájúak, így sokkal szélesebb olvasókört érint: a rendkívül komplex téma bemutatása nem csupán a képzésben közvetetten érdekelteknek, hanem a szociális munka és szolgáltatások gyakorlatában dolgozók széles körének is szól. A megközelítések, a felvett szempontok általánosnak tekinthetők, egyaránt érvényesek a szociális szakma különböző posztjain, ill. a képzésben, a kutatásban, a szociális igazgatásban és adminisztrációban dolgozó szakemberekre. Miután a szakmai szocializáció közismerten csak elkezdődik a képzések különböző formáiban, szintjein, és főleg nem fejeződik be ott, hanem a szakma művelésének egész ideje alatt folytatódik, a szakmai tevékenység egésze neveli-fejleszti a leendő és a régóta praktizáló tereptanárokat.

Az igen korszerű szellemiséggel megírt tanulmányból kiemelendő a szerző egyik alaptézise, miszerint az iskolai keretek között szerzett tudásnak egységben kell lennie a terepen szerzett tapasztalatokkal és az ott fejlesztett képességekkel. Ezzel „hadat üzen” a hazai gyakorlatban immár negyedszázada újra és újra fellángoló elmélet-gyakorlat ál-, alibi- vagy bűnbakképző vitájának. Nem az a kérdés, hogy az elmélet vagy a gyakorlat a fontosabb, vagy melyik elsődleges, hanem az, hogy csak ezek egységében gondolkodva lehet bármire jutnunk a szakmai gyakorlatban és az elméleti munkában, kutatásokban, fejlesztésekben egyaránt.

Következésképp ahhoz, hogy a fentiek világosabbá váljanak, a szerző jelentős nemzetközi – főleg svéd – irodalmi háttér birtokában egy sor alapfogalom újragondolására ösztönöz. A szakmatanulás folyamatában és a mindennapi szakmai gyakorlat egészében kiemeli a *reflexió* és a *dialógus* fontosságát, amelyek többek között a különböző kapcsolatokhoz és együttműködéshez szükséges érzékenység kialakulását fejlesztik. Kiemeli a *tudás vs. vélekedés/vélemény* közötti jelentős különbségeket. Ez azért is fontos, mert éljük, tudjuk, hogy egy-egy szakmai kérdésben gyakran a hozzáállások, attitűdök, vagy éppen az előítéletek nyomán keletkező kinyilatkozások, rutinválaszok és az abból fakadó személyes vélemények mögött sokszor nincs alapos szakmai tudásháttér, ezek veszélyessége pedig nyilvánvaló. Kiemeli a szociális szolgáltatásokban folytatott munka során formálódó, főleg a kapcsolatokról, viszonyokról, összefüggésekről szóló *tapasztalati tudás* jelentőségét is. Indokoltan különbséget tesz az iskolában közvetített *teoretikus* és a terepen megszerezhető *tapasztalati*, szakmai és a többéves gyakorlat alapján kialakult, az egyénen átszűrött *személyes tudás* között is.

A szociális szféra valamennyi területén dolgozónak újra és újra érdemes átgondolni, hogy sokszor a még mindig tradicionális felfogású, tanár- és tananyagcentrikus iskolai képzés során korlátozott a lehetősége az emberi együttműködésmódokról, viszonyokról, alkalmazkodásról, demokratikus működésről szóló *metatanulás*, (vagy így megszerzett) *tudás* kialakításának.

Továbbá kevesebb figyelem övezi a nyelvi formákba nehezen önthető (ügyesség, bizalom, biztonság, elkötelezettség, felelősség stb.), „a csináljuk, de nem mindig tudva a miérteket”, az ún. „*néma tanulást-tudást*”. A szakmatanulás különböző tanulási formáihoz ajánlja a szerző a tanulmány végén a szakmai tisztánlátást elősegítő, az esetmegbeszéléseken, tanulmányokon lényegesen túllépő, a széles körű tematikát felvonultató ún. *dialogusszemináriumok* kialakítását, működtetését. Ezek a találkozóhelyek, fórumok többek között a tudat kitágítására, a „mindent szabad elmondani”-ra, a reflexiókra, a félelmek feloldására, a párbeszédre, az együttes gondolkodásra, a vitára, a közös munkára és a szakmai nyelv finomítására, fejlesztésére irányulnak.

Így vezet el a tanulmány a képzésen belüli *terepgyakorlatok* lényegéhez, funkcióihoz, amely meglátása szerint nem más, mint hogy kitágítsa a gyakornokok szakmai horizontját, hogy rálássanak tevékenységükre, annak lényegére, értékeire, biztosabbak legyenek a különböző szakmai kompetenciájukban és képességükben. A tapasztalati, a meta- és a néma tanulás irányítása tekintetében nyilvánvalóan kulcsszerepe és felelőssége van a terepnek és a tereptanárnak. A szerző saját tereptanárságáról szóló személyes vallomásában részletesen elemzi a *tereptanárság* mibenlétét. Abból indul ki, hogy a tereptanár egy olyan, mély identitással bíró *felelős és vezető személy*, aki a gyakornokok közegében dolgozik, akiben a gyakornokoknak lehet bízni, akire fel lehet nézni, aki tudja a szakmáját, aki a mesterséget megtanító szereppel, képességekkel, az ehhez szükséges módszer- és eszköztárral is rendelkezik. Aki a gyakornokoknak mint leendő kollégájának feltárja a lehetőségeket, aki teret nyit a reflexiókra, az együttműködésre, a közös gondolkodásra, a kreativitás kibontakoztatására. Mindezt a tereptanár segítői, tervezői, a gyakornokok terepen történő elhelyezői, ellenőrzői, értékelő, koordináló, adminisztratív stb. szerepeiben. És természetesen adott szolgáltatási környezet szakmai felelősségének, körülményeinek, erőforrásainak, szokásainak, a szakemberek viszonyrendszerének figyelembevételével és érvényesítésével.

A tanulmány utolsó fejezeteiben megint személyes gondolatait osztja meg, hogy *mit fontos megtanulni a gyakornokoknak*, és *mit fontos közvetíteni* a tereptanárnak. Ehhez felvázol egy ma már történelminek tekinthető modellt és egy újabbat *a szakmai fejlődés egymásra épülő szakaszairól*. Ezek egyaránt érvényesek a gyakornokok és a kezdő kollégák tevékenységének támogatásához.

A címben feltett kérdésre a fenti válaszok szubjektívek, de a tanulmányt elolvasva kibentükben újabb meglátások, értelmezések, gondolatok születhetnek, vagy kérdések fogalmazódhatnak meg. Remélhetően e tanulmány is előhívja a képzés-tanulás – tudás – elmélet – gyakorlat-terepgyakorlatok – tereptanárság – szolgáltatási felelősség bonyolult rendszerében a kollégák közötti és a szakmai műhelyekben már folyó és további párbeszédet.